

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА БАНАКА
Одељење за специјалну контролу

АНАЛИЗА ОДГОВОРА БАНАКА НА ДОСТАВЉЕН УПИТНИК
О АКТИВНОСТИМА БАНКЕ ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ
ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА
ЗА ПЕРИОД ЈУЛ–ДЕЦЕМБАР 2012. ГОДИНЕ

Београд, 14. фебруар 2013. године

Садржај:

1. У В О Д	3
2. Општи подаци о банци	4
3. Активност банке.....	5
4. Подаци о странкама	10
5. Подаци о трансакцијама	14
6. Достављање података управи	16
7. Обука запослених	20
8. Резиме	20

1. У В О Д

Народна банка Србије је од 2006. године установила праксу посредног праћења активности банака у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма прибављањем информација и података од банака на основу достављених упитника о активностима банке из области спречавања прања новца и финансирања тероризма.

Упитник о активностима банке у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник) сачињава се полугодишње.

Основни циљеви сачињавања и анализе Упитника су:

- сагледавање тренутног стања у процесу идентификовања, мерења и управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему,
- упућивање на примену установљених правила и принципа „Упознај свог клијента“,
- индиректно праћење развоја система управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему,
- сагледавање слабих тачака и благовремено указивање банкама на потенцијалну изложеност ризику.

Питања у Упитнику груписана су у шест целина:

Део I: Општи подаци о банци

Део II: Активност банке

Део III: Подаци о странкама

Део IV: Подаци о трансакцијама

Део V: Достављање података Управи за спречавање прања новца

Део VI: Обука запослених

Имајући у виду да је анализа одговора по Упитнику настала на основу података које су банке доставиле Народној банци Србије, а не непосредним прикупљањем у самим банкама, могућа су извесна одступања и ови подаци имају само аналитички карактер.

За период јул–децембар 2012. године одговоре на Упитник доставиле су све банке (укупно њих 32).

2. Општи подаци о банци

Према резултатима Упитника, банке успостављају пословни однос с клијентом на 3.606 локација на основу разгранате мреже организационих јединица. Тај број је смањен за 90 локација у односу на претходно посматрани период. Код 13 банака пословни однос може да се успостави на до 50 локација, 11 банака спада у групу код којих се пословни однос може успоставити на 50 до 100 локација, код шест банака на 100 до 200 локација и код две банке на преко 200 локација. Клијент може извршити готовинску трансакцију на 3.844 локације, при чему 14 банака спада у групу оних које имају до 50 таквих локација, 11 банака је у групи које имају 50 до 100 таквих локација, пет банака има 100 до 200, а две банке преко 200 таквих локација.

Укупан број запослених у банкарском сектору износи 28.319. На основу анализе кретања броја запослених, закључено је да је и у другом полугодишту 2012. године настављена тенденција смањења броја запослених, тако да је крајем децембра 2012. године 726 радника мање у односу на податак који су банке доставиле по Упитнику за прво полугодиште 2012. године. Од укупног броја банака, њих 12 запошљава до 500 радника, десет између 500 и 1.000, осам између 1.000 и 2.000 и две банке преко 2.000 радника.

На нивоу целог банкарског сектора, просечан број клијената банака по запосленом који непосредно обавља послове у вези с клијентима и трансакцијама износи 847, док број обављених безготовинских и готовинских трансакција по запосленом у периоду јун–децембар 2012. године износи 19.467.

Да би се адекватно управљало ризиком од прања новца и финансирања тероризма у условима развијене организационе мреже и, с тим у вези, бројем радника који непосредно или посредно учествују у функционисању банке, потребно је предузети велики обим послова који се тичу спровођења радњи и мера за откривање и спречавање прања новца и финансирања тероризма које је банка као обвезник Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Закон) дужна да предузме.

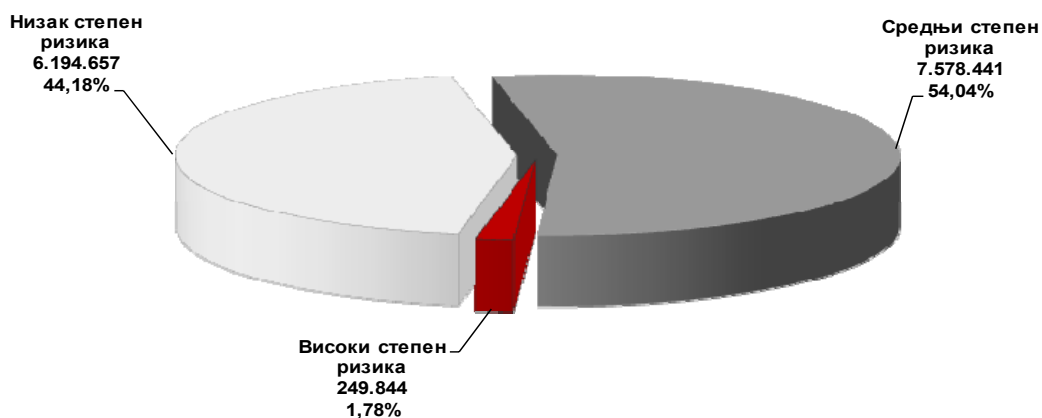
3. Активност банке

Према одговорима наведеним у Упитницима, све банке имају именована овлашћена лица и заменике којима је обезбеђена сарадња са осталим организационим јединицама, све су усвојиле унутрашња акта из области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и израдиле анализу ризика од прања новца и финансирање тероризма у складу са Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма („Службени гласник РС“, бр. 46/2009 и 104/2009) коју је донела Народна банка Србије.

Класификацију клијената према степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма извршиле су све (32) банке. Једанаест банака је више од 80% својих клијената сврстало у категорију ниског ризика, док је њих 14 највећи број клијената (више од 80%) сврстало у категорију средњег ризика. У зависности од степена изложености странке ризику од прања новца и финансирања тероризма, банке су, углавном, класификовале своје клијенте на следеће или сличне нивое ризика: низак, средњи и висок, како је приказано у Графикону 1.

Графикон 1

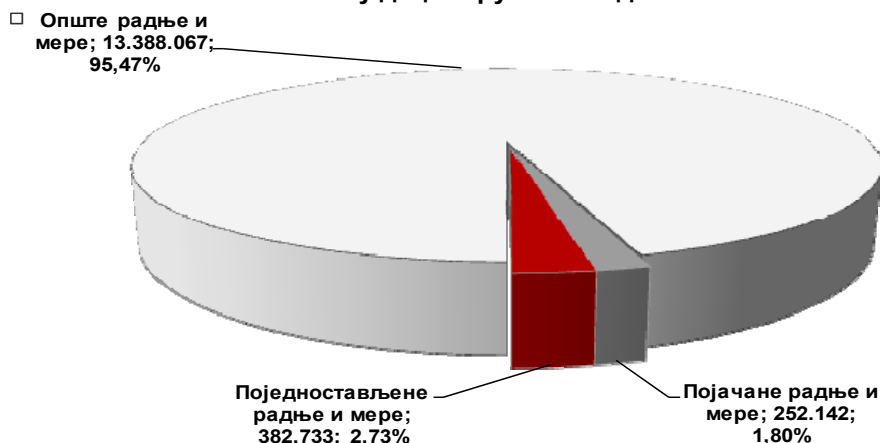
Структура странака у банкарском сектору сврстаних по степену
ризика са стањем у децембру 2012. године

Сагласно Закону, банке су дужне да примењују опште, поједностављене или појачане радње и мере познавања и праћења странке. На основу анализе одговора из Упитника закључује се да банке, и поред тога што су од укупно 14.022.942 класификована клијента, у ниско ризичну групу сврстале њих 6.194.657, поједностављене радње и мере познавања и праћења странке примењују на свега 382.733 клијента, или приближно 2,73%. Од укупног броја клијената на које се примењују поједностављене радње и мере познавања и праћења, на само две банке односи се 336.793 клијента, а све остале банке их примењују на 45.940 клијената. Достављени подаци даље показују да 17 банака на све своје клијенте које су класификовале у групу нискоризичних примењује поједностављене радње и мере познавања и праћења странке, четири банке те мере уопште не примењује, док њих 12 то чини само за сразмерно мали део клијената из групе нискоризичних.

Графикон 2

Структура странака у банкарском сектору сврстаних по примењеним радњама и мерама праћења странке са стањем у децембру 2012. године

Према Графикону 2, на нивоу целог банкарског сектора опште радње и мере банке примењују код 95,47% клијената, без обзира на то да ли су они сврстани у ниско или средње ризичну групу, поједностављене радње и мере примењују код 2,73% клијената, док се појачане радње и мере примењују код 1,80% клијената класификованих као клијенти високог степена ризика. На постављено питање у Упитнику да ли су својим унутрашњим актима предвиделе учесталост праћења клијената, сходно нивоу ризика у који су сврстани, све банке су одговориле потврдно. У одговору на питање којим се од банке тражило да наведе период праћења клијената, већина банака је навела да периоди у којима прате клијенте зависе од нивоа ризика. Међутим, одговори појединих банака односили су се само на период у коме се прате високоризични клијенти, ситуације у којима се

врши провера клијента независно од периода или се провера везује за обављање готовинских трансакција преко 15.000 евра итд.

Све банке су потврдиле да су својим интерним актима предвиделе учесталост праћења трансакција које врше клијенти који су сврстани у категорију с највишим ризиком.

Период праћења међусобно повезаних готовинских трансакција својим интерним актима предвидела је 31 банка.

Све банке прекидају пословни однос с клијентом због немогућности спровођења радњи и мера познавања и праћења странке. Према одговорима добијеним путем Упитника, у другој половини 2012. године 14 банака је прекинуло пословни однос са 4.443 клијента. Од тог броја, једна банка је раскинула пословни однос са 3.618 клијената (или 81,43% укупног броја раскинутих односа), а преосталих 13 банака раскинуло је 825 пословних односа.

У периоду на који се Упитник односи, 12 банака је у 36 случајева одбило понуду за успостављање пословног односа, као и за извршење трансакције, због немогућности извршења радњи и мера познавања и праћења странке. Тридесет једна банка се изјаснила да сачињава службену белешку у писменој форми и да разматра да ли постоје основи сумње да је у питању прање новца или финансирање тероризма у случајевима када одбије понуду за успостављање пословног односа или извршење трансакције.

Према достављеним одговорима из Упитника, шест банака је вршење појединих радњи и мера познавања и праћења странке поверило трећем лицу и на тај начин прибавило податке и документацију за 138 странака.

На постављено питање у Упитнику да ли су имале захтеве за отварање анонимних рачуна, штедних књижица на шифру или доносиоца и др. ради прикривања идентитета странке, све банке су одговориле негативно.

Све банке поседују информациони систем који препознаје готовинске трансакције чија је вредност једнака или прелази износ од 15.000 евра, као и који препознаје међусобно повезане готовинске трансакције истог клијента чија је укупна вредност једнака или прелази износ од 15.000 евра.

Према добијеним одговорима, три банке повезане трансакције прате у току једног дана, 12 банака у периоду од три до 15 дана, 11 банака у периоду од 16 до 30 дана, четири банке у периоду до 90 дана, док се код преостале две банке повезане трансакције прате у зависности од нивоа ризика или постојања сумње. На тај начин банке су знатно унапредиле систем праћења готовинских трансакција, што се у условима њиховог великог броја по запосленом на нивоу банкарског сектора и количине готовог новца која циркулише у том сектору може сматрати значајним са становишта смањивања ризика од прања новца и финансирања тероризма.

Према добијеним одговорима, 24 банке су навеле да користе посебан софтвер за препознавање сумњивих трансакција или лица. У овом упитнику банке су се

изјасниле које су индикаторе с Листе за препознавање сумњивих трансакција за банке број 01-598/09-1 од 14. маја 2009. године и Листе индикатора у вези с финансирањем тероризма од 3. новембра 2010. године укључиле у тај софтвер.

Такође, банке су навеле и друге (сопствене) индикаторе које су укључиле у софтвер за препознавање сумњивих трансакција или лица.

У следећем прегледу може се видети колико су индикатора из наведених листа банке укључиле у свој софтвер:

Број укључених индикатора за банке	Број банака
мање од 5	1
5–9	12
10–14	3
15–19	2
20 и више	6

Према подацима из Упитника, 19 банака се изјаснило да је у свој софтвер укључило и индикаторе за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма, и то у следећем броју:

Број укључених индикатора у вези са финансирањем тероризма	Број банака
мање од 3	12
3–5	6
више од 5	1

Индикатори које су банке у највећем броју укључиле у свој софтвер за препознавање сумњивих трансакција наведени су у листама које следе:

Листа индикатора у вези с прањем новца које су банке најчешће укључиле у свој софтвер за препознавање сумњивих трансакција

Индикатор	Број банака
Више повезаних готовинских трансакција у износима мањим од износа предвиђеног за пријављивање готовинских трансакција на основу Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма, а које укупно прелазе наведени износ, ако су у несагласности са уобичајеним пословањем клијента.	21
Полагања или подизања готовине у износима нешто нижим од износа прописаног за пријављивање по Закону о спречавању прања новца и финансирања тероризма.	20
Клијент има отворене рачуне у неколико филијала исте банке, полаже готовину на сваки од њих, а збир уплата чини значајну суму.	15
Клијент врши готовинске уплате на рачун свог предузећа са сврхом плаћања „позајмица оснивача” или „повећање оснивачког улога”.	15
Налогодавац или корисник дознаке је држављанин земље у којој се не примењују прописи из области спречавања прања новца и финансирања тероризма или се налази на консолидованој листи Комитета за санкције на основу Резолуције 1267 Савета безбедности Уједињених нација. Листа тих земаља налази се на сајту Управе за спречавање прања новца. Листа Уједињених нација може се наћи на http://www.un.org/Docs/sc/committees/1267/1267ListEng.htm	15

Листа индикатора у вези с финансирањем тероризма које су банке најчешће укључиле у свој софтвер за препознавање сумњивих трансакција

Индикатор	Број банака
Једно лице отвара већи број рачуна и увећава депозит учесталим полагањем малих износа на начин који је у нескладу са економским профилем странке.	9
Лице захтева да се средства депонују на више рачуна или да се пребаце на више рачуна у иностранству.	7
Отварање рачуна у име физичких и правних лица за које се зна да су у вези с терористичком организацијом.	7
Коришћење рачуна непрофитних организација или комерцијалног/личног рачуна ради трансфера средстава примаоцима у иностранству у кратком временском периоду.	6

Банке су потврдиле (њих 19) да су у свој софтвер укључиле и знатан број сопствених индикатора за препознавање сумњивих трансакција или лица, као и да су за препознавање сумњивих трансакција и лица креирале сопствене прегледе.

Као друге индикаторе укључене у софтвер, банке најчешће наводе оне који се не могу везати за индикатор с листе, већ су модификовани и прилагођени једноставнијој примени. Поједине индикаторе банке су формулисале на основу досадашњег искуства у праћењу пословања странака и на посредан начин указале у којој се мери оне ангажују на пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма.

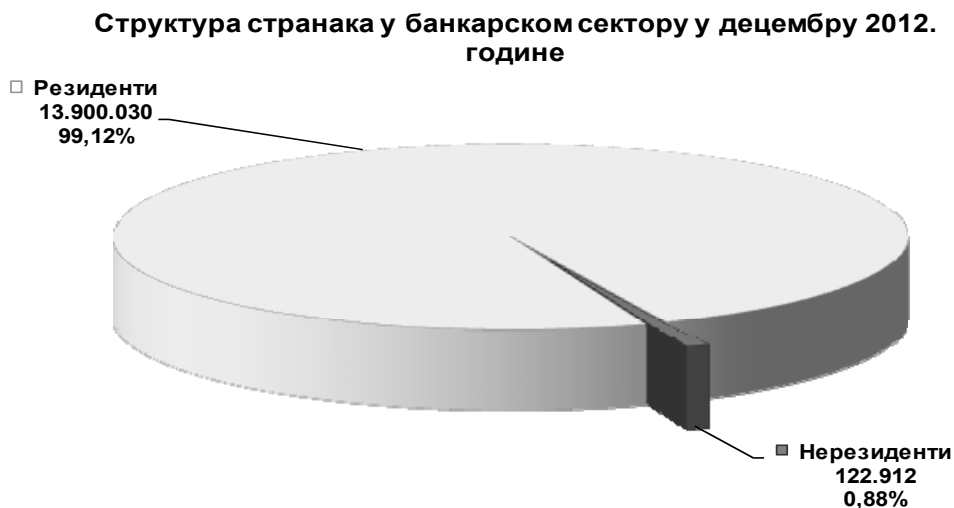
У обухваћеном периоду, 25 банака је вршило унутрашњу контролу послова у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма, при чему су неправилности утврђене код њих 19. Најчешћи налази те контроле односе се на неадекватну или непотпуну документацију при вршењу идентификације странке при успостављању пословног односа или вршења трансакције, неприбављање документације о стварним власницима странке, неоверавање копије документације (верификација) од стране запослених, неажурирани подаци о странци у систему банке, неправилно извршена класификација клијената по степену изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма, непопуњавање или неправилно попуњавање обрасца Упознај свог клијента и сл. Све банке које су својим унутрашњим контролама утврдиле неправилности предузеле су мере за њихово отклањање.

4. Подаци о странкама

Преглед клијената у банкарском сектору по броју и врсти (резидент/нерезидент, правна/физичка лица) у децембру 2012. године, на основу података из Упитника, приказан је у графиконима од 3 до 5.

Графикон 3 приказује апсолутно и релативно учешће резидената и нерезидената у целокупном банкарском сектору у децембру 2012. године.

Графикон 3

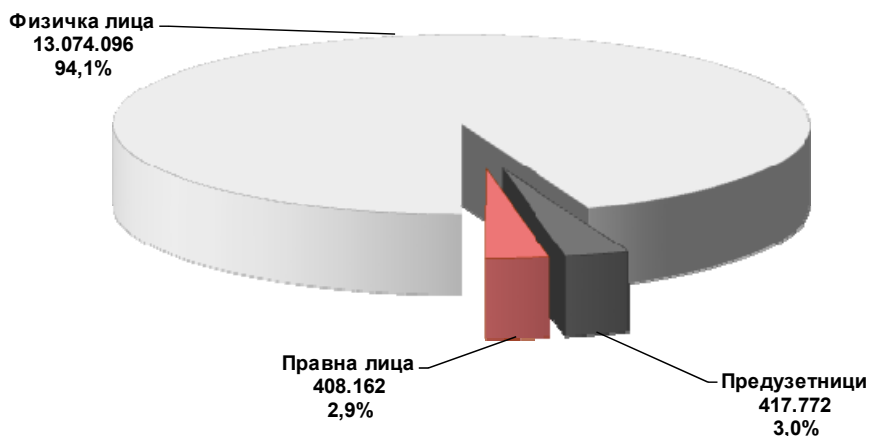

Клијенти нерезиденти чине, слично као и у претходно посматраним периодима, приближно 0,88%, а странке резиденти приближно 99,12% укупног броја странака.

У укупном броју резидената, и даље је највећи број физичких лица и тај број је у односу на претходни период мањи за 4.409 (0,034%) клијената. Број резидената правних лица и физичких лица која обављају делатност мањи је за 5.612 (0,66%) клијената него у првом полугодишту 2012, али ове промене нису битно утицале на структуру која је приказана Графиком 4.

Графикон 4

Структура странака резидената у банкарском сектору са стањем у децембру 2012. године

Број клијената нерезидената физичких лица већи је за 3.854 странке, или 3,51% у односу на претходно посматрани период (јануар–јун 2012. године), а број правних лица нерезидената за 513, или 5,75%. Графикон 5 представља структуру странака нерезидената у банкарском сектору, која није знатно промењена у односу на друго полугодиште 2012 године.

На истом графикону приказан је удео странака из високоризичних земаља у укупном броју странака нерезидената. Одлуком о смерницама за процену ризика од прања новца и финансирања тероризма дефинисани су фактори на основу којих се одређује да ли поједина земља или географска локација носи виши ризик од прања новца и финансирања тероризма, и то: државе према којима су Уједињене нације, Савет Европе, OFAC или друге међународне организације примениле санкције, ембарго или сличне мере; државе које су кредибилне институције (FATF, Савет Европе и др.) означиле као оне које не примењују адекватне мере за спречавање прања новца и финансирања тероризма; државе које су кредибилне институције означиле као оне које подржавају или финансирају терористичке активности или организације; државе које су

кредибилне институције (нпр. Светска банка, ММФ) означиле као државе с високим степеном корупције и криминала.

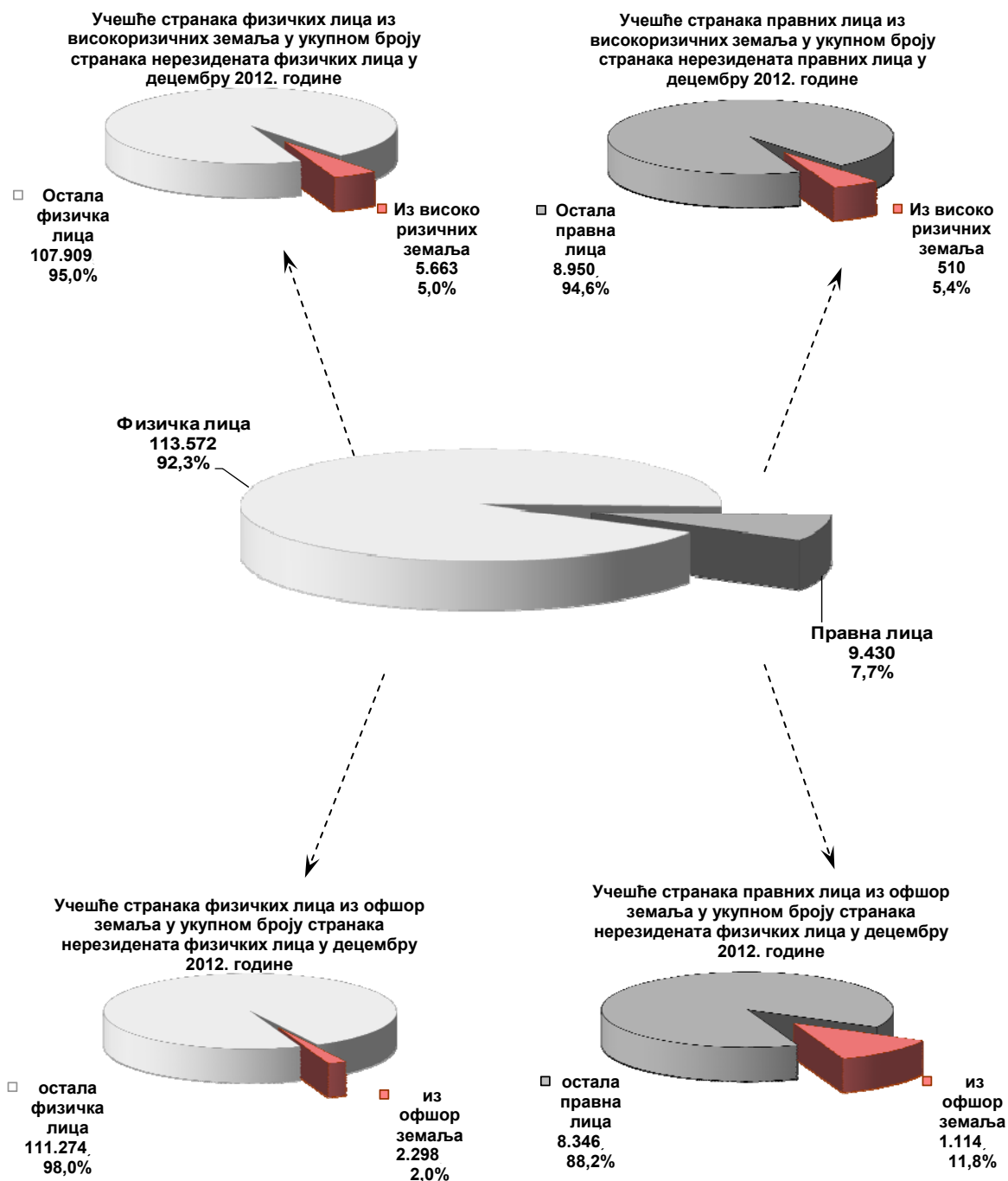
Физичка и правна лица из високоризичних земаља чине приближно 5,02% укупног броја странака нерезидената физичких, односно правних лица. У другој половини 2012. године број физичких лица нерезидената из високоризичних земаља износи 5.663, што је за 8,32% више него у на претходном посматраном периоду, док је број правних лица нерезидената из високоризичних земаља повећан за 22,59% и износи 510 странака.

Поред наведеног, приказан је удео странака из офшор земаља у укупном броју странака нерезидената. Офшор дестинацијама могу се сматрати оне земље у којима постоји двојна пореска политика, веома повољна за компаније које немају пословање у тој земљи, већ само регистровано седиште, и за које је уобичајено да послују на локалном тржишту.

Физичка и правна лица из офшор земаља чине приближно 2,77% укупног броја странака нерезидената физичких и правних лица. У другој половини 2012. године број физичких лица нерезидената из офшор земаља износи 2.298, што је за 0,34% мање у односу на претходно посматрани период, док је број правних лица нерезидената из офшор земаља остао приближно исти као у претходно посматраном периоду.

Графикон 5

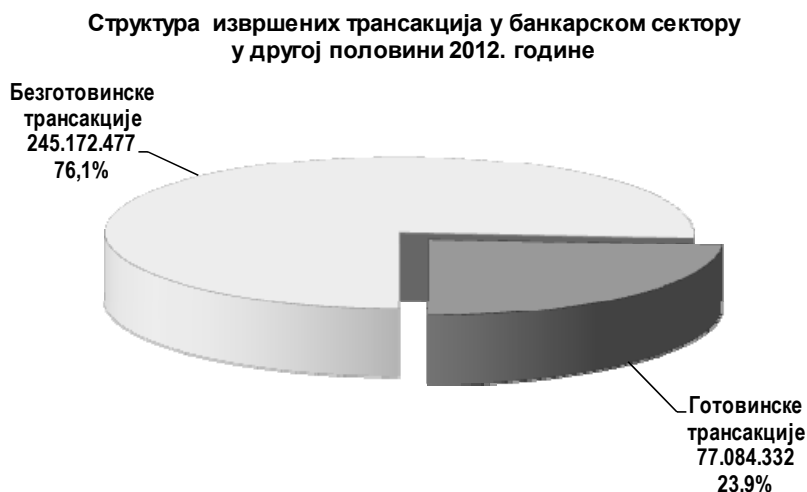
Структура странака нерезидената у банкарском сектору у децембру 2012. године

5. Подаци о трансакцијама

У посматраном периоду банке су обавиле 245.172.477 безготовинских трансакција, или за 5,78% више него у претходном периоду. Број готовинских трансакција који је обављен на нивоу банкарског сектора износи 77.084.332, што је за 0,42% мање него у претходном периоду, а њихово учешће у укупном броју трансакција износи приближно 24% (у претходном периоду је било 25%). Структура извршених готовинских и безготовинских трансакција у банкарском сектору у другој половини 2012. године приказана је у Графикону 6. У Графикону 6а дат је преглед извршених безготовинских и готовинских трансакција за период од првог полугодишта 2010. до другог полугодишта 2012. године. Из њега се може видети да у другом полугодишту 2012. године нема већих промена у броју извршених готовинских трансакција у односу на претходно посматрани период.

Графикон 6

Графикон ба

Банке су, према достављеним одговорима, извршиле 483.263 готовинске трансакције, у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности, што чини приближно 0,63% укупно обављених готовинских трансакција. Од укупног броја тих трансакција, на само једну банку односи се 43,85%, што значи да су све остале банке обавиле 271.345 готовинских трансакција, у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности.

С клијентима из високоризичних географских подручја извршено је 88.967 трансакција, а с клијентима из офшор географских подручја 130.083 трансакције. Број обављених трансакција с клијентима из високоризичних подручја смањен је за приближно 21% у односу на претходни период, док је број обављених трансакција с клијентима из офшор географских подручја повећан за 0,37%.

Графикон 7

6. Достављање података управи

Број пријављених готовинских трансакција чија је вредност једнака износу од 15.000 евра или више, обрачунато по средњем курсу Народне банке Србије на дан вршења трансакције, у последњем посматраном периоду износи 137.732 (Графикон 8). Пропис је стриктно регулисао да банка није у обавези да Управи пријави готовинске трансакције у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности које обаве клијенти јавна предузећа, директни и индиректни корисници буџетских средстава, као и странке за које се у складу са Законом примењују поједностављене мере познавања и праћења, или готовинске трансакције којима се врши пренос новца с једног рачуна странке на други ако су отворени код исте банке, замена новца на рачуну странке за другу валуту а новац остаје на рачуну код банке, орочавање новца на рачуну странке или реорочавање. Тако је број трансакција који је пријављен Управи знатно мањи од поменутог броја укупно обављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности.

Број наведених пријављених готовинских трансакција у износу од 15.000 евра или више у динарској противвредности за 0,18% је мањи у односу на исти период 2011. године.

Графикон 8

Банке су у другом полугодишту 2012. године Управи пријавиле 393 трансакције на које су индикатори за препознавање сумњивих трансакција указивали да постоје разлози за сумњу (у даљем тексту: сумњиве трансакције), што је за 28,41% мање у односу на резултате добијене из претходног упитника (Графикон 9). Број сумњивих трансакција које су банке пријавиле Управи у другој половини 2012. године задржао је тренд даљег смањења, што може бити показатељ да банке више посвећују пажњу анализи и праћењу таквих трансакција пре него што донесу одлуку о постојању елемената сумње. Између осталог, том тренду су допринели и организовани састанци представника Управе са запосленима из банке задуженим за извршавање послова на спречавању прања новца и финансирања тероризма, континуирана обука запослених у банци, полагање стручног испита за овлашћено лице (у смислу Закона) и његовог заменика, израда типологија и њихово објављивање на сајту Управе и сл.

У посматраном периоду, три банке нису пријавиле ниједну сумњиву трансакцију, 13 банака је пријавило од две до десет сумњивих трансакција, десет банака је пријавило од 11 до 20 трансакција, а шест банака је пријавило више од 20 таквих трансакција, при чему свакако треба имати у виду величину банке, структуру клијената и сложеност обављања трансакција при процени да ли је реч о великом или малом броју пријављених сумњивих трансакција.

Графикон 9

Према подацима наведеним у Упитнику, запослени у банци су доставили овлашћеном лицу 2.075 интерних извештаја у случајевима када су посумњали да у вези с клијентом или његовом трансакцијом постоји ризик од прања новца и финансирања тероризма. Притом се једна банка изјаснила да њени запослени у другом полугодишту 2012. године нису достављали интерне извештаје, код 17 банака достављено је до десет интерних извештаја, код осам банака до 50 извештаја, а код шест банака преко 50 извештаја.

Од укупног броја интерних извештаја које су запослени доставили овлашћеном лицу, за 514 клијената, или 24,77%, овлашћено лице у банци је проценило да не постоје елементи сумње, те подаци нису достављени Управи. Смањено учешће броја извештаја за које је овлашћено лице у банци проценило да није у питању прање новца или финансирање тероризма у укупном броју поднесених интерних извештаја, у односу на претходни посматрани период (38,3%), може указати да су обука запослених и њихово боље препознавање сумњивих трансакција и лица допринели овом смањењу.

Две банке у периоду који обухвата Упитник нису сачиниле ниједну службену белешку о неуобичајеним трансакцијама, сходно члану 29б став 2. Закона.

У периоду који је обухваћен Упитником, пет банака је привремено обуставило извршење по једној трансакцији.

Дванаест најчешћих разлога за сумњу због којих су банке Управи пријављивале трансакције као сумњиве у посматраном периоду су:

- 1) трансакције које су службеници банке на основу свог знања и искуства окарактерисали као неуобичајене (173);
- 2) трансакције између приватног и пословног рачуна предузећа које не указују на јасну економску оправданост (65);

3) полагања или исплате већих износа ефективног новца (у домаћој или иностраној валути) који знатно одступају од уобичајених трансакција клијента јер нису у складу с приходима или статусом клијента, посебно уколико су трансакције нетипичне за пословну активност клијента (56);

4) учестали трансфери странке на велике и заокружене износе (51);

5) више повезаних готовинских трансакција у износима мањим од износа предвиђеног за пријављивање готовинских трансакција на основу Закона које укупно прелазе наведени износ, ако су у несагласности са уобичајеним пословањем клијента (48);

6) полагања или подизања готовине у износима нешто нижим од износа прописаног за пријављивање по Закону (26);

7) клијент врши готовинске уплате на рачун свог предузећа са сврхом плаћања „позајмица оснивача” или „повећање оснивачког улога” (26);

8) клијент избегава да одговори на питања у вези с трансакцијом, пуномоћјем, идентификацијом и слично или презентира лажна документа или даје неистините податке (25);

9) већи број очигледно неповезаних лица уплаћује средства на рачун клијента која он одмах подиже или даје налог банци да се средства пренесу на други рачун или одобре рачунима неких других лица, посебно у случајевима када се уочи да за такве трансакције не постоји рационално објашњење и економска оправданост (19);

10) учестале трансакције по основу авансних плаћања или повраћаја аванса које клијент образлаже нереализацијом комерцијалних уговора (19);

11) трансакције које укључују више посредника или већи број рачуна, нарочито ако су учесници таквих комплексних трансакција из земаља у којима се не примењују стандарди у области спречавања прања новца и финансирања тероризма или из земаља у којима су на снази строги прописи о поверљивости и тајности банкарских и пословних података; листа тих земаља, сачињена на основу података релевантних међународних организација и података којима располаже Управа, објављена је на сајту Управе за спречавање прања новца (19);

12) трансфери великих износа у иностранство с рачуна клијента у случају да салдо на рачуну потиче од многобројних полагања готовине на различите рачуне клијента код једне или више банака (19).

На основу података достављених по Упитнику, банке нису пријавиле ниједну трансакцију или странку на основу Листе индикатора за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма.

7. Обука запослених

Према одговорима датим у Упитнику, у целокупном банкарском систему послове који су у директном контакту са странкама непосредно обавља укупно 16.554 запослена. Све банке су израдиле програм годишњег стручног образовања, оспособљавања и усавршавања запослених који обављају послове откривање и спречавања прања новца и финансирања тероризма и прилагодиле га својим позицијама у банци.

Банке обуку запослених обављају према годишњем плану и програму. Код највећег броја банака обука се врши најмање једном годишње, периодично по потреби, приликом пријема нових радника, у зависности од измена законске и интерне регулативе итд., док петина банака обуку организује више од два пута годишње. Да се обучавању радника придаје велики значај, говори усвајање и развој нових, ефикаснијих начина стручног оспособљавања. Обуку најчешће врше овлашћена лица и њихови заменици, обучени руководиоци организационих јединица и запослени одељења за контролу усклађености пословања презентацијама у тренинг-центрима, интерактивним тренинзима, путем *E-learning* апликација, презентација у *powerpoint*-у, телефоном, објавама на локалној мрежи, путем екстерних семинара, предавања, упознавања с новим трендовима у покушајима прања новца и финансирања тероризма. Запосленима су на интранет страницама банака доступна сва упутства из те области, законска регулатива, а, по потреби, користи се и електронска пошта да би се организациони делови обавестили о обавезама у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

Све банке су одговориле да су сви запослени који непосредно обављају послове у вези с клијентима и трансакцијама до сада прошли обуку, а провера њиховог знања обавља се најмање једном годишње или приликом спровођења било ког вида обуке више пута у току године. Према одговорима наведеним у достављеним упитницима, све банке су навеле да су своје запослене упознале с последицама непримењивања закона и процедура, као и с налазима контроле.

8. Резиме

Идентификовање, мерење и управљање ризиком од прања новца и финансирања тероризма у целокупном банкарском систему је на задовољавајућем нивоу. Међутим, треба истаћи да и даље постоји знатна разлика у квалитету управљања тим ризиком у појединим банкама.

Све банке углавном поштују правила и примењују принцип „Упознај свог клијента“. Такође, све оне посвећују дужну пажњу обуци, пре свега запослених који су у непосредном контакту са странкама или учествују у обављању трансакција. Већина банака је у посматраном периоду извршила унутрашњу

контролу предузетих радњи и мера с циљем спречавања прања новца и финансирања тероризма и предузела мере за отклањање утврђених неправилности.

Одговори који се односе на класификацију клијената према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма и одговори који се односе на примену радњи и мера познавања и праћења странке у зависности од нивоа процењеног ризика – указују да је код извесног броја банака неопходна даља анализа ових послова и унапређење интерних аката који регулишу ове области. Иако је 44,18% клијената сврстано у категорију клијената који носе низак ризик, банке тек на 2,73% клијената примењују поједностављене радње и мере познавања и праћења странке. Одредбе Закона допуштају банци примену поједностављених радњи и мера у случајевима када, у складу са извршеном анализом ризика странке, банка процени да због природе пословног односа, облика и начина вршења трансакције, пословног профила странке, односно других околности повезаних са странком, постоји незнатан или низак степен ризика за прање новца или финансирање тероризма. Примена поједностављених радњи и мера над већим бројем странака омогућило би банци ослобађање ресурса и већу посвећеност странкама које носе повишен ризик од прања новца и финансирања тероризма

Неколико банака се изјаснило, по овом упитнику, да има одређен број неактивних клијената, тј. клијенте који дужи период нису извршавали трансакције, односно с којима банка у дужем периоду није била у контакту. Банке су те клијенте при класификацији назвали: неприхватљиви клијенти, високоризични због неактивности, неактивни и сл. При опису мера које примењују у односу на те клијенте дате у одговорима на Упитник може се закључити да ове банке примењују појачане радње и мере према овим клијентима у случају њиховог доласка у банку после дужег времена. У анализи су подаци обрађени тако што су „неактивни“ клијенти приказани у групи високоризичних клијената, на које се примењују појачане радње и мере познавања и праћења странке у моменту њиховог поновног доласка у банку.

У анализи достављених података по овом упитнику уочено је да је трећина банка доставила одговоре, а да у претходном поступку није извршила логичко тестирање тачности достављених података. Највећи број пропуста у достављеним одговорима односи се на неслагање податка који се односи на укупан број странака са збиром странака по разним упитима као што је нпр. класификација клијената по степену ризика (странке ниског, средњег и високог нивоа ризика), примена радњи и мера познавања и праћења странке (поједностављене, опште и појачане мере), подела на резиденте и нерезиденте и сл. У највећем броју случајева, по објашњењу банака, нетачни, односно логички неисправних података, достављају се због пропуста у задавању ИТ упита у прикупљању података, што указује на потребу не само даљег развоја информационе технологије, развијања сарадње између запослених који су ангажовани на пословима спречавања прања новца и финансирања тероризма и

запослених у другим деловима банке (нпр. запослени у који се баве информационом технологијом) већ и већег ангажовања запослених који непосредно учествују у попуњавању, односно верификовању података из Упитника.

Будући да су се 22 банке изјасниле да имају софтвер за препознавање сумњивих трансакција, уз примену одређеног броја индикатора, потребно је додатно напредовање у овој области како би све банке имале овакве софтвере.

Овом анализом су обухваћени најчешћи индикатори за препознавање сумњивих трансакција из Листе индикатора Управе која је била важећа до новембра 2012. године. С обзиром на то да је Листа индикатора за препознавање сумњивих трансакције за банке измењена, очекује се да ће банке у наредном периоду у своје софтвере укључити нове, измењене индикаторе. На основу њих ће пратити трансакције и клијенте, односно извештавати Управу о постојању сумње, тако да се у наредној анализи Упитника очекује другачији редослед најчешће коришћених индикатора за препознавање сумњивих трансакција за банке, односно индикатора за препознавање сумњивих трансакција у вези с финансирањем тероризма.

Иако је пажња при анализи клијената и трансакција са становишта сумње и примене индикатора за препознавање сумњивих трансакција и лица повећана код великог броја банака – што је допринело смањењу броја пријављених сумњивих трансакција и лица Управи – акценат треба ставити и на квалитет свих извршених анализа и сачињених белешки на основу којих се у банци закључује да трансакција/странка није сумњива, као и даљем унапређењу приступа на бази процене ризика како банка не би била изложена ризику да буде злоупотребљена у сврху прања новца и финансирања тероризма.